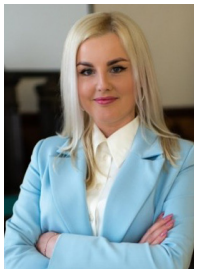
УДК 343.85:364.63(100)
DOI https://doi.org/10.51989/NUL.2026.4.29

ЗАРУБІЖНІ КОНЦЕПЦІЇ ЗАПОБІГАННЯ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ: ПРАВОВІ ТА СОЦІАЛЬНО-ПРЕВЕНТИВНІ АСПЕКТИ

Вишневська Марина Михайлівна,
orcid.org/0009-0002-2645-1232
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри кримінально-правової політики
юридичного факультету
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

У статті досліджено зарубіжні концепції запобігання домашньому насильству. Обґрунтовано, що у зарубіжному науковому дискурсі відбувається поступовий перехід від вузької каральної моделі, зорієнтованої переважно на реагування після вчинення насильницького діяння, до інтегрованої превентивної моделі, яка поєднує кримінально-правові, цивільно-правові, поліцейські, судові, соціальні, освітні, медико-психологічні та громадські механізми.

Доведено, що сучасні зарубіжні підходи розглядають домашнє насильство не як приватний сімейний конфлікт і не лише як окремий акт фізичного впливу, а як складне соціально-правове явище, пов'язане із системним контролем, примусом, ізоляцією, психологічним виснаженням, економічною залежністю, переслідуванням, сексуальним примусом, маніпулюванням дітьми та іншими формами обмеження автономії постраждалої особи.

Систематизовано основні зарубіжні концепції запобігання домашньому насильству, зокрема гендерно-правозахисну, концепцію примусового контролю, концепцію громадського здоров'я, освітньо-профілактичну, ризик-орієнтовану поліцейську, судово-захисну, кримінально-юстиційну, концепцію роботи з кривдниками, інтерсекційну, культурно-релігійну та громадоорієнтовану концепції. Розкрито, що кожна з них акцентує увагу на окремому вимірі проблеми: гендерній нерівності, правах людини, оцінці ризиків, ранній профілактиці, судовому захисті, міжвідомчій взаємодії, зміні поведінки кривдника, захисті вразливих груп або ролі громади.

Окрему увагу приділено практичним ризикам застосування зарубіжних підходів, зокрема надмірній вірі у криміналізацію, формалізації поліцейського реагування, неправильному визначенню основного агресора, обмеженій ефективності захисних приписів без соціального супроводу, вторинній віктимізації постраждалих осіб, недостатній увазі до постсепараційного насильства, економічних і житлових чинників, а також культурної нечутливості сервісів допомоги.

Зроблено висновок, що для України значення зарубіжного досвіду полягає не у механічному запозиченні окремих правових інститутів, а у формуванні цілісної інтегрованої системи запобігання домашньому насильству. Така система має бути здатною реагувати не лише на факт уже вчиненого насильства, а й на його причини, ризики, повторюваність, латентність, постсепараційний контроль і довгострокові наслідки для постраждалих осіб. Перспективним для України є поєднання кримінально-правового реагування, цивільно-правового захисту, поліцейської оцінки ризиків, судового супроводу, програм для кривдників, освітньої профілактики, доступних сервісів підтримки та спеціальних заходів захисту вразливих груп.

Ключові слова: *домашнє насильство, запобігання домашньому насильству, зарубіжні концепції, примусовий контроль, феміністична кримінологія, громадське здоров'я, оцінка ризиків, захисний припис, програми для кривдників, постраждала особа, кривдник.*

Vyshnevska Maryna. Foreign concepts of domestic violence prevention: legal and social-preventive aspects

The article examines foreign concepts of domestic violence prevention. It is substantiated that foreign scholarly discourse demonstrates a gradual transition from a narrow punitive model, focused primarily on responding after a violent act has already been committed, to an integrated preventive model that combines criminal law, civil law, policing, judicial, social, educational, medical, psychological and community-based mechanisms.

It is argued that contemporary foreign approaches consider domestic violence not as a private family conflict and not merely as an isolated act of physical impact, but as a complex socio-legal phenomenon associated with systematic control, coercion, isolation, psychological exhaustion, economic dependence, stalking, sexual coercion, manipulation involving children and other forms of restriction of the victim's autonomy.

The article systematizes the main foreign concepts of domestic violence prevention, including the gender and human rights-based concept, the concept of coercive control, the public health concept, the educational and preventive concept, the risk-oriented policing concept, the court-protective concept, the criminal justice concept, the concept of work with perpetrators, the intersectional concept, the cultural-religious concept and the community-oriented concept. It is revealed that each of these concepts focuses on a specific dimension of the problem: gender inequality, human rights, risk assessment, early prevention, judicial protection, interagency cooperation, behavioural change of the perpetrator, protection of vulnerable groups or the role of the community.

Particular attention is paid to the practical risks of applying foreign approaches, including excessive reliance on criminalization, formalization of police response, incorrect identification of the primary aggressor, limited effectiveness of protection orders without social support, secondary victimization of victims, insufficient attention to post-separation violence, economic and housing factors, as well as cultural insensitivity of support services.

It is concluded that, for Ukraine, the significance of foreign experience lies not in the mechanical borrowing of separate legal institutions, but in the formation of a comprehensive integrated system of domestic violence prevention. Such a system should be capable of responding not only to the fact of violence already committed, but also to its causes, risks, recurrence, latency, post-separation control and long-term consequences for victims. A promising direction for Ukraine is the combination of criminal law response, civil protection, police risk assessment, court support, perpetrator programmes, educational prevention, accessible support services and special protection measures for vulnerable groups.

Key words: *domestic violence, domestic violence prevention, foreign concepts, coercive control, feminist criminology, public health, risk assessment, protection order, perpetrator programmes, victim, perpetrator.*

Постановка проблеми. Домашнє насильство тривалий час сприймалося як приватна справа сім'ї, внутрішній конфлікт між близькими особами або сукупність окремих фізичних інцидентів, що потребують втручання держави лише у випадках очевидної загрози життю чи здоров'ю. Однак під впливом міжнародних стандартів прав людини, феміністичної кримінології, віктимології, соціальної роботи та психологічних досліджень воно дедалі частіше розглядається як складний процес контролю, примусу, підпорядкування, ізоляції та систематичного обмеження автономії постраждалої особи [4, с. 12–16].

Актуальність дослідження зарубіжних концепцій запобігання домашньому насильству також зумовлена тим, що сучасні держави поступово відходять від моделі реагування, за якої втручання органів публічної влади відбувається переважно після вчинення насильства. Натомість формується превентивна парадигма, орієнтована на раннє виявлення ризиків, оцінку небезпеки, невідкладний захист постраждалих осіб, зміну поведінки кривдників, подолання гендерних стереотипів, підготовку фахівців, розвиток спеціалізованих сервісів і координацію дій поліції, судів, прокуратури, соціальних служб, медичних установ, освітніх закладів, громадських організацій та місцевих громад.

Для України звернення до зарубіжного досвіду має особливе значення. З одного боку, українське законодавство у сфері запобігання та протидії домашньому насильству істотно оновилося під впливом міжнародних та європейських стандартів. З іншого боку, сама наявність нормативної бази ще не гарантує ефективного захисту постраждалих осіб, якщо система не забезпечує реальної доступності допомоги, швидкого реагування, безпечного житла, правової підтримки, психологічного супроводу, програм для кривдників і належної міжвідомчої взаємодії [18, с. 2–3].

Метою статті є систематизація основних зарубіжних концепцій запобігання домашньому насильству та визначення

їх значення для вдосконалення української системи запобігання і протидії цьому явищу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій з проблеми. Зарубіжна наукова література значною мірою орієнтована на переосмислення домашнього насильства не лише як окремого акту фізичного впливу, а як складного соціально-правового явища, пов'язаного з гендерною нерівністю, примусовим контролем, повторюваною віктимізацією, психологічною травмою, залежністю постраждалої особи від кривдника та обмеженням її автономії. Вагомий внесок у розвиток цієї проблематики зробили М. АбіНадер, Ф. Баркі, Е. Бакстон-Намісник, Ш. Бішоп, В. Г'юз, Е. Девіс, О. Карр, М. Манікам, П. Морріс, Т. Пейн, Л. Прайс, К. Рензетті, Г. Сріглі, Г. Тейлор, Н. Фарреллі та інші.

В українській науці окремі аспекти міжнародно-правових стандартів, європейської практики, діяльності органів поліції, застосування спеціальних заходів, кримінально-правового реагування та організаційного забезпечення системи запобігання домашньому насильству досліджували К. Бугайчук, Я. Горбунова, А. Грищенко, О. Дмитращук, О. Зінсу, Н. Король, У. Митник, Н. Стасюк, Д. Тичина та інші [16–24].

Попри значну кількість наукових праць, у вітчизняній правовій науці недостатньо систематизованими залишаються зарубіжні концепції запобігання домашньому насильству як система взаємопов'язаних превентивних підходів. Комплексне порівняння таких підходів, їх змісту, практичного значення та можливостей використання в українських умовах потребує подальшого наукового осмислення. Саме це зумовлює актуальність дослідження зарубіжного досвіду не як набору окремих законодавчих прикладів, а як цілісної системи концепцій, здатних посилити українську систему запобігання та протидії домашньому насильству.

Виклад основної частини дослідження. Однією з найважливіших змін у зарубіжному розумінні домашнього насильства стало поступове подолання уявлення про нього як про внутрішню справу сім'ї. Такий підхід тривалий час обмежував можливості державного втручання, знижував рівень виявлення насильства, підтримував його латентність і фактично залишав постраждалих осіб сам на сам із кривдником. Натомість сучасні зарубіжні концепції виходять із того, що домашнє насильство є проблемою публічного значення, оскільки посягає на життя, здоров'я, гідність, свободу, автономію, безпеку та рівність людини.

У цьому контексті домашнє насильство дедалі рідше розглядається лише як окремий випадок: удар, погроза, тілесне ушкодження, виклик поліції чи звернення до суду. У сучасних зарубіжних концепціях воно частіше розуміється як тривалий процес контролю над постраждалою особою, який може тривати місяцями або роками. Тому домашнє насильство не можна оцінювати лише за тим, чи була заподіяна фізична шкода. Не менш важливими є страх, постійне очікування агресії, ізоляція від близьких, економічна залежність, психологічне виснаження, контроль за пересуванням, спілкуванням, документами, майном, ресурсами та доступом до дітей [2, с. 168–178].

У зарубіжній кримінології важливим є питання про те, чи слід розглядати домашнє насильство як складову загальної категорії насильницької злочинності, чи як окремий специфічний вид насильницької поведінки. Е. Девіс показує, що воно має аналізуватися у ширшому контексті насильницьких злочинів, але з урахуванням зв'язку між потерпілою особою і кривдником, повторюваності, гендерного характеру, інтенсивності шкоди та емоційних наслідків [5, с. 242–246].

Одним із ключових теоретичних напрямів, що вплинув на зарубіжні концепції запобігання домашньому насильству, є феміністична кримінологія. Її значення полягає не лише в тому, що вона привернула увагу до насильства щодо жінок, а й у зміні самого способу постановки проблеми. Якщо традиційна кримінологія тривалий час зосереджувалася переважно на злочинцеві, кримінальному діянні, покаранні та рецидиві, то феміністична кримінологія поставила в центр дослідження досвід постраждалої особи, гендерну природу насильства, соціальні умови його відтворення та доступ до захисту.

Зокрема, К. Рензетті розглядає феміністичну кримінологію як напрям, що сформувався у відповідь на обмеженість традиційної кримінології, у межах якої жінки тривалий час або не розглядалися як самостійні суб'єкти кримінологічного аналізу, або описувалися через стереотипні уявлення про відхилення, сексуальність, материнство чи моральність [13, с. 1–3]. Тому феміністична кримінологія не просто розширила предмет кримінологічних досліджень за рахунок «жіночої тематики», а поставила ширше питання: яким чином право, кримінальна юстиція, поліція, суди та соціальні інститути можуть відтворювати або посилювати гендерну нерівність.

Для теми домашнього насильства це має принципове значення. Феміністична кримінологія показує, що насильство у близьких стосунках не можна пояснювати лише індивідуальними властивостями кривдника, алкоголізацією, стресом, бідністю або «сімейним конфліктом». Ці чинники можуть посилювати ризики, але вони не пояснюють самої структури влади і контролю, у межах якої насильство стає способом підпорядкування однієї особи іншій.

Л. Прайс підкреслює, що феміністичне розуміння насильства спирається на досвід жінок і передбачає не лише виявлення проблеми, а й створення сервісів допомоги та зміну правових, соціальних, економічних й ідеологічних умов, які дозволяють насильству зберігатися [11, с. 5–6]. Такий підхід дає підстави розглядати запобігання домашньому насильству не тільки як вплив на окремого кривдника, а й як зміну ширшого соціального середовища, яке може продукувати контроль, приниження, сексуальний примус, економічне підпорядкування та звинувачення постраждалої особи.

Феміністична кримінологія також поставила питання про мову, якою описується домашнє насильство. Нейтральні терміни на кшталт «сімейний конфлікт», «побутова сварка», «непорозуміння між партнерами» можуть приховувати асиметрію влади і створювати враження взаємної відповідальності сторін. Натомість категорії «насильство», «контроль», «примус», «постраждала особа», «кривдник», «ризик повторної віктимізації» дозволяють точніше відобразити правову й соціальну сутність явища [11, с. 11–15].

Водночас сучасна феміністична кримінологія не обмежується універсальною моделлю «чоловік-кривдник – жінка-жертва». Навпаки, вона дедалі більше враховує інтерсекційність, тобто перетин гендеру з расою, етнічністю, класом, міграційним статусом, інвалідністю, сексуальною орієнтацією, віком, релігією та іншими чинниками соціальної вразливості [12, с. 1–3]. Такий підхід є надзвичайно важливим для сучасних концепцій запобігання домашньому насильству, оскільки формально однакова правова процедура не забезпечує однакового рівня фактичної безпеки для різних груп постраждалих осіб.

Сучасні зарубіжні концепції запобігання домашньому насильству доцільно передусім систематизувати. Це дає можливість побачити не окремі законодавчі рішення, а загальні напрями розвитку превентивної політики. У різних країнах ці концепції можуть поєднуватися, перетинатися або мати різну форму реалізації, однак їх зміст дозволяє визначити ключові тенденції сучасної протидії домашньому насильству.

До таких концепцій належать: концепція примусового контролю, гендерно-правозахисна концепція, концепція громадського здоров'я, освітньо-профілактична концепція, ризик-орієнтована поліцейська концепція, судово-захисна концепція, кримінально-юстиційна концепція спеціалізованих судів і супроводу постраждалих, концепція роботи з кривдниками, інтерсекційна концепція захисту вразливих груп, культурно-релігійна та громадоорієнтована концепція. Кожна з цих концепцій відображає окремий вимір домашнього насильства: правовий, соціальний, психологічний, інституційний, освітній, культурний або кримінологічний.

Однією з найбільш впливових зарубіжних концепцій, яка суттєво змінила розуміння домашнього насильства, є концепція примусового контролю. Її значення полягає у зміщенні дослідницької і правозастосовної уваги з окремого насильницького епізоду на тривалий механізм підпорядкування постраждалої особи. У межах цього підходу домашнє насильство розглядається не лише як фізичний напад, а як система дій, спрямованих на обмеження свободи, автономії, соціальних контактів, економічної незалежності, здатності приймати рі-

шення та безпечно залишити насильницькі стосунки [4, с. 15–16].

Саме тому концепція примусового контролю має важливе значення для запобігання домашньому насильству. Якщо держава реагує лише на фізичні ушкодження, вона фактично втручається на пізній стадії розвитку насильницької поведінки. Натомість контроль, ізоляція, погрози, приниження, економічне обмеження, стеження, маніпулювання дітьми або використання судових процедур проти постраждалої особи можуть виникати значно раніше й бути не менш небезпечними, ніж фізичне насильство. У цьому сенсі превентивна політика має бути зорієнтована на розпізнавання не лише очевидного насильства, а й моделей поведінки, які створюють стан страху, залежності та підпорядкування [5, с. 37–39].

Концепція примусового контролю також пояснює, що запитання «чому постраждала особа не пішла?» є методологічно неправильним. Воно виходить із припущення, що постраждала особа має достатню свободу вибору, доступ до ресурсів, підтримку, правову обізнаність, безпечне житло й можливість уникнути помсти. Однак у ситуації примусового контролю саме ці передумови поступово руйнуються. Тому вихід зі стосунків часто є не одноразовим рішенням, а тривалим і небезпечним процесом.

Особливої уваги потребує постсепараційне насильство. Зарубіжні дослідження свідчать, що припинення спільного проживання або розірвання стосунків не завжди припиняє контроль. Навпаки, на етапі розриву ризик ескалації може зростати. О. Карр показує, що примусовий контроль може продовжуватися і після виходу зі стосунків, зокрема через судові процедури, фінансовий тиск, загрози щодо дітей, переслідування, дискредитацію та інші форми постсепараційного впливу. Це має безпосереднє значення для запобігання: система не повинна припиняти активну увагу до справи після формального розірвання стосунків або видання захисного припису [4, с. 12–21].

Логічним продовженням концепції примусового контролю є підхід, заснований на аналізі шкоди. Його суть полягає у тому, що при оцінці домашнього насильства слід враховувати не лише форму діяння, а й характер заподіяної шкоди. Така шкода може бути фізичною, психологічною, емоційною, сексуальною, економічною, соціальною, репутаційною, житловою або пов'язаною з втратою автономії. Вона може проявлятися не одразу, а накопичуватися внаслідок повторюваності, тривалості, залежності від кривдника і неможливості безпечного виходу зі стосунків [5, с. 242–248].

Гендерно-правозахисна концепція є однією з базових у сучасному розумінні домашнього насильства. Її сутність полягає у тому, що домашнє насильство розглядається не як приватний конфлікт між членами сім'ї, а як порушення прав людини, форма дискримінації та прояв нерівного розподілу влади у суспільстві й приватних відносинах [6, с. 3–4]. Цей підхід змінив саму природу державного обов'язку: держава має не лише реагувати на заяви постраждалих осіб, а й активно запобігати насильству, усувати умови його відтворення, забезпечувати доступ до захисту й не допускати вторинної віктимізації.

У межах цієї концепції домашнє насильство пов'язується з ширшим контекстом насильства щодо жінок. Ідеться не про заперечення того, що постраждалими можуть бути чоловіки, діти, літні люди або особи в одностатевих стосунках. Йдеться про те, що у більшості досліджень домашнє насильство має виразний гендерний вимір, оскільки жінки значно частіше зазнають системного контролю, сексуального насильства, економічного підпорядкування, переслідування після розриву стосунків і смертельних наслідків з боку інтимного партнера. Тому гендерно-правозахисний підхід не виключає інших постраждалих осіб, а лише вимагає не втрачати структурну природу явища [6, с. 5].

Важливою перевагою цієї концепції є те, що вона дозволяє поєднати правовий аналіз із соціальним. Якщо домашнє насильство є порушенням прав людини, то держава не може виправдовувати бездіяльність посиланням на приватний характер сімейних відносин. Якщо воно є проявом дискримінації, то запобігання має включати не тільки покарання кривдника, а й подолання стереотипів, які виправдовують контроль, ревнощі, так зване «виховання» партнера, економічне домінування або примус до збереження сім'ї за будь-яку ціну.

Поряд із гендерно-правозахисною концепцією значного поширення набула концепція громадського здоров'я. Її особливість полягає у тому, що домашнє насильство розглядається не лише як правопорушення, а як масштабна соціальна проблема, яка має наслідки для фізичного і психічного здоров'я населення, добробуту дітей, стабільності сімей, безпеки громад, економічної продуктивності та навантаження на систему охорони здоров'я, соціального захисту і правосуддя.

Концепція громадського здоров'я виходить із того, що ефективне запобігання має починатися ще до моменту вчинення насильства. У цьому її принципова відмінність від суто кримінально-правової моделі. Кримінальне право здебільшого реагує на вже вчинене діяння, тоді як концепція громадського здоров'я прагне виявити фактори ризику, захисні фактори, групи підвищеної вразливості, типові сценарії ескалації, соціальні умови, що сприяють насильству, а також точки раннього втручання.

Вона розглядає домашнє насильство на кількох взаємопов'язаних рівнях: індивідуальному, міжособистісному, громадському та суспільному [6, с. 33]. На індивідуальному рівні враховуються особистий досвід, травматизація, залежності, установки та поведінкові моделі. На міжособистісному рівні аналізуються характер стосунків, попередня історія конфліктів, економічна залежність, наявність дітей і контроль у парі. На рівні громади значення мають доступність сервісів, реакція сусідів, роль школи, місця роботи, релігійної або етнічної спільноти, а також місцевої поліції. На суспільному рівні враховуються гендерні стереотипи, правова культура, економічна нерівність, медіа, соціальна політика, доступ до житла та правосуддя.

Перевага концепції громадського здоров'я полягає у тому, що вона дозволяє уникнути спрощених пояснень. Домашнє насильство не можна пояснити лише «характером» кривдника, алкоголем, бідністю або конфліктом у сім'ї. Ці чинники можуть бути важливими, але вони діють у складній системі соціальних зв'язків. Саме тому профілактика має включати не один захід, а комплекс інструментів: просвіту, раннє виявлення, підтримку сімей у кризі, роботу з молоддю, підготовку фахівців, доступ до психологічної допомоги, економічну підтримку, контроль за кривдниками, а також зміну норм, які продукують насильство.

Водночас концепція громадського здоров'я має і певні ризики. Якщо її застосовувати без правозахисного підґрунтя, вона може «нейтралізувати» домашнє насильство, подаючи його як загальну проблему стосунків, комунікації або сімейного стресу [6, с. 269–270]. У такому разі втрачається гендерний і владний вимір насильства. Саме тому оптимальним є поєднання цієї концепції з концепцією примусового контролю та гендерно-правозахисним підходом.

Освітньо-профілактична концепція запобігання домашньому насильству виходить із того, що насильницькі моделі поведінки формуються під впливом сімейного середовища, соціалізації, уявлень про чоловічість і жіночість, досвіду спостереження за насильством, нормалізації контролю, ревнощів, приниження, примусу та нерівності у стосунках. Тому у сучасній зарубіжній практиці дедалі більше уваги приділяється первинній профілактиці, спрямованій на дітей, підлітків і молодь.

У цьому контексті особливе значення мають шкільні програми, спрямовані на формування здорових моделей стосунків. Н. Фарреллі, досліджуючи програму первинної профілактики домашнього насильства для дітей 10–11 років у початкових школах, звертає увагу на важливість практичних занять, активної участі дітей у навчальному процесі та залучення шкільної спільноти [6, с. 263–264]. Такий підхід дає змогу не лише передати дітям базову інформацію, а й сформувати здатність розпізнавати небезпечні моделі поведінки у стосунках, говорити про насильство та звертатися по підтримку.

Освітня профілактика має бути не разовою інформаційною кампанією, а системною складовою освітнього процесу. Одноразова лекція про домашнє насильство не здатна змінити сталі уявлення про гендерні ролі, силу, авторитет і контроль. Натомість потрібні регулярні програми, спрямовані на формування цінностей ненасильницької поведінки, розвиток емоційної саморегуляції, навичок комунікації, критичного мислення та здатності звертатися по допомогу. Особливої уваги потребують

діти, які живуть у середовищі домашнього насильства, адже систематичне спостереження за насильством, контролем, страхом або приниженням одного з батьків може спричиняти психологічну травматизацію дитини та засвоєння нею насильницької моделі сімейних відносин [6, с. 257–264].

Ризик-орієнтована поліцейська концепція виходить із того, що поліція у більшості правових систем є першим державним органом, з яким контактує постраждала особа у ситуації домашнього насильства. Саме від первинної поліцейської реакції часто залежить, чи буде зупинено насильство, чи отримає постраждала особа захист, чи буде правильно визначено кривдника, чи будуть належно зафіксовані докази, чи не відбудеться повторна віктимізація вже з боку самої системи [14, с. 1].

Традиційна поліцейська модель реагування переважно зосереджувалася на конкретному інциденті: прибутті на місце події, оцінці видимих ушкоджень, опитуванні сторін, припиненні конфлікту та складенні матеріалів. Однак для домашнього насильства така модель є недостатньою, оскільки не завжди виявляє попередню історію контролю, страх, погрози, переслідування, економічну залежність, сексуальний примус або вплив насильства на дітей.

Ризик-орієнтована поліцейська концепція передбачає оцінку ймовірності повторного або більш тяжкого насильства. До факторів ризику можуть належати попередні випадки насильства, погрози вбивством або самогубством, доступ кривдника до зброї, переслідування, контроль, ревнощі, спроби удушення, насильство під час вагітності, насильство щодо дітей або в їхній присутності, порушення захисних приписів, зловживання алкоголем чи наркотиками, різке загострення після розриву стосунків, а також спроби ізолювати постраждалу особу від допомоги.

У цьому контексті особливого значення набуває спеціальне навчання поліцейських. Г. Сріглі, досліджуючи підготовку поліції до реагування на насильство з боку інтимного партнера, показує, що таке навчання може впливати на впевненість, професійну поведінку та готовність офіцерів правильно діяти у таких ситуаціях. Водночас авторка підкреслює, що важливо працювати не лише зі знанням процедур, а й зі стереотипами самих правоохоронців, зокрема з упередженими уявленнями про постраждалих осіб, сім'ю та домашнє насильство [14, с. 68–70].

Важливим елементом цієї концепції є правильне визначення основного агресора. У практиці деяких держав проблемою стало явище подвійного арешту, коли поліція затримує або притягує до відповідальності обох учасників інциденту. У справах домашнього насильства це може бути особливо небезпечним, оскільки постраждала особа, яка захищалася або діяла в умовах тривалого примусового контролю, може бути помилково сприйнята як рівнозначна учасниця конфлікту. Тому сучасне поліцейське реагування має передбачати аналіз ширшого контексту: хто звернувся по допомогу, чи були попередні випадки насильства, хто відчуває страх, хто контролює ресурси, чи лунали погрози, чи є діти, чи порушувалися захисні приписи та чи має кривдник доступ до зброї.

Судово-захисна концепція запобігання домашньому насильству пов'язана насамперед із використанням захисних приписів та інших судових механізмів, які обмежують поведінку кривдника: забороною контакту, наближення, переслідування, погроз, перебування у спільному житлі або інших форм тиску. Її перевага полягає в можливості швидкого захисту, зокрема незалежно від завершення кримінального провадження.

У багатьох країнах саме захисні приписи стали одним із ключових інструментів цивільного захисту у справах домашнього насильства. Їх перевага полягає в тому, що вони можуть застосовуватися незалежно від завершення кримінального провадження, а в окремих випадках – ще до остаточного вирішення питання про винуватість кривдника. Це особливо важливо, оскільки потреба у безпеці часто виникає негайно, тоді як кримінальне провадження може тривати довго.

Водночас зарубіжні дослідження показують, що сама наявність процедури захисного припису ще не гарантує реальної безпеки. Ф. Баркі, М. АбіНадер, А. Рассел Гопкінс і Т. Мчучу-Макміллан у системному огляді 2025 року зазначають, що захисні приписи у багатьох країнах є основною реакцією цивільних судів на домашнє

насильство, однак значна частина тимчасових приписів відкликається або не доводиться до остаточного рішення. Серед причин цього автори називають емоційну прив'язаність до партнера, занепокоєння за дітей, страх помсти, складність судових процедур, неявку на слухання, фінансову залежність, гендерні стереотипи та брак економічної самостійності [1, с. 1–6].

Тому судовий захист не можна оцінювати лише за кількістю виданих приписів або самим фактом існування відповідної процедури. Важливо з'ясувати, чи може постраждала особа реально звернутися до суду, зрозуміти порядок дій, зібрати необхідні документи, безпечно з'явитися на слухання, отримати правову допомогу, витримати психологічний тиск, не залишитися без житла чи коштів, а також забезпечити дітей. Захисний припис має практичне значення лише тоді, коли постраждала особа не залишається сам на сам із процедурою, страхом, економічною залежністю, житловими проблемами та ризиком помсти.

Кримінально-юстиційна концепція запобігання домашньому насильству виходить із того, що ефективне реагування не може обмежуватися лише криміналізацією відповідних діянь. Важливо не тільки передбачити відповідальність за домашнє насильство, а й забезпечити належну роботу всієї системи кримінальної юстиції: поліції, прокуратури, суду, служб підтримки постраждалих осіб і органів пробації. Йдеться про те, чи здатна поліція зібрати докази, чи враховує прокуратура динаміку примусового контролю, чи не перекладається весь тягар доведення на постраждалу особу, чи має суд належну спеціалізацію, чи отримує постраждала особа процесуальний супровід і чи узгоджено діють усі залучені суб'єкти.

У зарубіжній практиці ця концепція найчастіше реалізується через спеціалізовані суди, незалежних радників для постраждалих осіб, міжвідомчі зустрічі з оцінки ризиків, спеціальні підрозділи прокуратури, служби підтримки свідків та інші інструменти, які мають зробити кримінальне провадження не лише каральним, а й орієнтованим на безпеку постраждалої особи. Г. Тейлор, аналізуючи поєднання незалежних радників і спеціалізованих судів, показує, що такий підхід спрямований на активнішу участь постраждалих осіб у процесі, поліпшення судових результатів і ширше використання різних варіантів реагування на поведінку кривдника [15, с. 1].

Особливе значення має міжвідомча координація. Домашнє насильство майже завжди виходить за межі одного провадження. Воно може одночасно охоплювати кримінальну справу, цивільний захисний припис, сімейний спір щодо дітей, питання житла, соціальних виплат, медичного лікування, психологічної допомоги, безпеки на роботі або у школі. Якщо ці системи діють окремо, постраждала особа змушена сама координувати власний захист, що часто є неможливим. Тому сучасна кримінально-юстиційна концепція має бути не ізольованою, а частиною ширшої інтегрованої системи запобігання домашньому насильству.

Окреме місце серед зарубіжних концепцій займає робота з кривдниками. Запобігання домашньому насильству неможливе без впливу на поведінку особи, яка його вчиняє. Якщо система зосереджується лише на евакуації, захисті або підтримці постраждалої особи, але не працює з джерелом насильницької поведінки, ризик повторення залишається високим. Саме тому у зарубіжній практиці поширені програми для кривдників, пробаційні програми та інші форми корекційної роботи, спрямовані на усвідомлення відповідальності, зміну установок і припинення насильницької поведінки.

В. Г'юз, досліджуючи пробаційні програми для кривдників у сфері домашнього насильства, показує, що їх не можна розглядати лише як формальний набір занять. Важливими є групова взаємодія, емоції, опір учасників, уявлення про чоловічість, роль ведучих програми та поступове формування здатності критично осмислювати власну поведінку. Такі програми мають працювати не лише з «керуванням гнівом», а й з глибшими уявленнями про владу, право на контроль і нерівність у стосунках [7, с. 9–10].

Інтерсекційна концепція запобігання домашньому насильству виходить із того, що постраждалі особи не становлять однорідної групи. Однаковий за формою правовий механізм може по-різному працювати

залежно від статі, віку, етнічного походження, міграційного статусу, інвалідності, соціального становища, сексуальної орієнтації, релігійної належності, місця проживання, економічної залежності, наявності дітей або попереднього досвіду взаємодії з поліцією та судами.

Однією з груп, для яких універсальні механізми захисту часто є недостатніми, є жінки-мігрантки. Їхня вразливість може посилюватися залежністю від імміграційного статусу партнера, незнанням мови, відсутністю соціальної підтримки, страхом депортації, недовірою до органів влади, культурним тиском і фінансовою залежністю. Подібні проблеми можуть виникати у жінок з інвалідністю, представниць релігійних громад, корінних народів, осіб похилого віку, жителів віддалених громад та інших груп, для яких формально доступна процедура захисту фактично може залишатися малоефективною.

Культурно-релігійна або громадоорієнтована концепція виходить із того, що домашнє насильство відбувається не лише у приватному просторі сім'ї, а й у певному культурному, релігійному або громадському середовищі. Таке середовище може як посилювати ризики насильства, так і сприяти його ранньому виявленню та припиненню.

М. Манікам, аналізуючи взаємодію культури, релігії та права, звертає увагу на роль духовенства, міграційного статусу, сервісів допомоги та можливостей співпраці між світськими і релігійними інституціями у протидії домашньому насильству. У багатьох випадках постраждала особа спочатку звертається не до поліції чи суду, а до родичів, друзів, старійшин, священнослужителя або лідера громади. За умови належного розуміння природи домашнього насильства та наявності чітких алгоритмів перенаправлення громада може стати важливим ресурсом підтримки. Водночас, коли її представники керуються стереотипами, пріоритетом збереження шлюбу або страхом осуду, громада може, навпаки, посилити контроль над постраждалою особою [8, с. 106–108].

Зарубіжний досвід є важливим джерелом для розвитку національної моделі, однак він демонструє не лише ефективні інструменти, а й низку системних ризиків.

Одним із таких ризиків є надмірна віра у криміналізацію як самодостатній інструмент запобігання. Кримінальна відповідальність за домашнє насильство є необхідною, оскільки вона підтверджує публічну небезпечність такого діяння, руйнує уявлення про його «приватний» характер і створює підстави для притягнення кривдника до відповідальності. Водночас криміналізація сама по собі не гарантує безпеки постраждалої особи. Якщо кримінальне провадження є повільним, залежним від показань постраждалої особи, не супроводжується оцінкою ризиків і не пов'язане із соціальним захистом, воно може не зупинити насильство.

Окрему проблему становить те, що посилення кримінально-правової реакції може мати небажані наслідки для окремих груп постраждалих. У дослідженнях, присвячених жінкам із числа корінних народів в Австралії, звертається увага на те, що універсальне посилення криміналізації або поліцейського втручання може бути проблемним для груп, які історично зазнавали надмірного контролю з боку держави, дискримінації, вилучення дітей і недовіри до правозастосовних органів [3, с. 2]. Це свідчить, що ефективна система реагування має поєднувати кримінальну відповідальність із довірою, культурною компетентністю, недискримінацією та спеціалізованою підтримкою.

Важливим ризиком є також формалізація поліцейського реагування. Поліція може мати законодавчі повноваження, інструкції, протоколи оцінки ризиків і спеціальні форми документування, однак це не гарантує належного реагування. Якщо поліцейський не розуміє природи примусового контролю, має гендерні упередження, очікує від постраждалої особи «правильної» поведінки або сприймає домашнє насильство як побутовий конфлікт, формальні процедури не забезпечать реальної безпеки. Саме тому підготовка поліцейських має бути не разовою, а системною і повинна включати роботу з професійними установками, міфами про «справжню жертву» та стереотипами щодо сім'ї.

Із цим пов'язаний ризик неправильного визначення основного агресора. У справах домашнього насильства видимий інцидент не завжди відображає реальну динаміку

стосунків. Постраждала особа може чинити фізичний опір, захищатися, кричати, діяти емоційно або мати тілесні ушкодження у кривдника, спричинені самообороною. Якщо поліція оцінює лише момент виклику і не враховує попередню історію контролю, можливими стають подвійний арешт або хибне ототожнення сторін. Тому важливо застосовувати принцип визначення основного агресора, який враховує не лише факт завдання ушкодження, а й історію насильства, страх, контроль, самооборону, дисбаланс влади та ризик подальшої шкоди [9, с. 4–5].

Не менш значимою є проблема переоцінки судово-захисних механізмів. Захисні приписи є важливим інструментом, однак вони не можуть самі по собі забезпечити безпеку. Якщо постраждала особа не має адвоката, коштів, житла, догляду за дітьми, транспорту, психологічної підтримки або безпечного способу з'явитися до суду, відповідна процедура може стати для неї фактично недоступною. Якщо ж після отримання припису кривдник продовжує переслідування, а порушення не тягне швидкої реакції, довіра до судового захисту руйнується.

Окремим ризиком є вторинна віктимізація у судовому процесі. Постраждала особа може повторно переживати травму через необхідність багаторазово розповідати про насильство, зустрічатися з кривдником, доводити свою достовірність, відповідати на стереотипні запитання або пояснювати, чому вона не пішла раніше. Це демонструє, що доступ до суду – це не лише юридична можливість подати заяву, а й питання безпечного простору, мови, ставлення, інформації, супроводу, швидкості, конфіденційності та захисту. Судова система може бути формально відкритою, але фактично відчуженою для постраждалої особи.

Певні обмеження мають і програми для кривдників. Вони можуть бути важливим інструментом запобігання, однак лише за умови, що справді працюють із відповідальністю, контролем, гендерними установками, емпатією та поведінковими змінами. Якщо програма зводиться до формального відвідування занять, поверхового керування гнівом або загальних розмов про сімейні конфлікти, вона не змінює насильницьку модель поведінки.

Обережності потребує і використання відновного правосуддя. Такий підхід може бути привабливим, оскільки орієнтований на відповідальність, діалог, відшкодування шкоди і участь громади. Однак у справах домашнього насильства існує реальний ризик нерівності сторін, тиску на постраждалу особу, повторної травматизації та використання процедури кривдником для відновлення контролю. Тому відновні практики не можуть застосовуватися автоматично. Вони потребують ретельної оцінки ризику, добровільності, спеціальної підготовки, можливості припинення процедури, захисту постраждалої особи і паралельного юридичного контролю [10, с. 4].

Суттєвим недоліком окремих концепцій є недостатня увага до постсепараційного насильства, тобто насильства, яке триває або посилюється після розриву стосунків. Частина підходів виходить із припущення, що припинення спільного проживання або виселення кривдника автоматично знижує небезпеку. Насправді саме період розриву може бути одним із найбільш ризикованих. Контроль може продовжуватися через судові, фінансові, житлові та батьківські механізми. Це означає, що запобігання домашньому насильству не може завершуватися моментом фізичного розділення сторін. Потрібен довгостроковий супровід, особливо у справах, де є діти, спільне майно, борги, житло, аліменти або триваючі судові процедури.

Ще одним ризиком є недооцінка економічних і житлових чинників. Навіть за наявності захисного припису, оперативного реагування поліції та судового покарання фактична свобода постраждалої особи може залишатися обмеженою, якщо вона не має житла, доходу, доступу до соціальних виплат або можливості самостійно утримувати дітей. Тому ефективна система запобігання домашньому насильству має включати не лише правові механізми, а й житлові рішення, кризові кімнати, притулки, фінансову підтримку, сприяння працевлаштуванню, допомогу з доглядом за дітьми та соціальний супровід.

Окремої уваги потребує культурна нечутливість сервісів. У роботі з мігрантками, релігійними громадами, етнічними меншинами або особами з іншим культурним до-

свідом формальна універсальність може бути недостатньою. Ігнорування культури і релігії може віддаляти постраждалих осіб від допомоги, тоді як некритичне залучення релігійних чи громадських структур може посилювати тиск на постраждалу особу. Тому потрібен безпечний формат співпраці, у якому права людини і безпека мають пріоритет над традицією.

Для України аналіз зарубіжних концепцій запобігання домашньому насильству має не лише теоретичне, а й практичне значення. Українська система вже пройшла важливий етап нормативного становлення: ухвалено спеціальне законодавство, запроваджено адміністративну і кримінальну відповідальність, розвинуто інститут термінового заборонного та обмежувального приписів, визначено коло суб'єктів запобігання і протидії домашньому насильству, закріплено спеціальні заходи щодо кривдників, а також ратифіковано Стамбульську конвенцію. Водночас подальший розвиток має полягати не лише у вдосконаленні окремих норм, а у формуванні цілісної інтегрованої моделі.

Українські дослідження переконливо показують, що розвиток національного регулювання домашнього насильства відбувався під впливом міжнародних стандартів. А. Грищенко виокремлює два етапи становлення нормативно-правового забезпечення охорони особи від правопорушень домашнього насильства: 1991–2016 роки, коли належне правове регулювання було фактично відсутнє, та період з 2017 року, пов'язаний із прийняттям профільного закону, встановленням адміністративної і кримінальної відповідальності, ратифікацією Стамбульської конвенції та ухваленням інших нормативних актів [18, с. 2–3]. Це означає, що Україна вже перебуває в європейській парадигмі правового реагування на домашнє насильство.

Проте саме зарубіжний досвід показує: після створення законодавчої основи головним викликом стає ефективність реалізації. Наявність закону, припису, кримінальної статті або переліку суб'єктів не гарантує захисту, якщо постраждала особа фактично не може отримати допомогу, якщо ризики не оцінюються, якщо поліція реагує формально, якщо судова процедура є складною, якщо програми для кривдників не працюють, а притулки і кризові сервіси є недоступними.

Найбільш перспективним для України є не механічне запозичення окремої зарубіжної концепції або правового інституту, а поєднання найбільш ефективних елементів різних підходів до запобігання домашньому насильству. Йдеться про формування інтегрованої системи, яка враховуватиме правові, соціальні, психологічні, освітні, безпекові та організаційні аспекти протидії цьому явищу.

Передусім важливим є поглиблення розуміння домашнього насильства як системи контролю, а не лише як сукупності окремих епізодів. Українське законодавство вже визнає фізичне, психологічне, економічне та сексуальне насильство, однак у практичному застосуванні важливо бачити між ними можливий системний зв'язок. Наприклад, економічне обмеження, психологічний тиск, переслідування після розриву, погрози щодо дітей і періодичне фізичне насильство можуть бути не окремими випадками, а єдиною стратегією примусового контролю.

Окремого значення набуває й удосконалення оцінки ризиків. У справах домашнього насильства така оцінка має бути не формальністю, а ключовим елементом запобігання. Вона повинна враховувати попередні випадки насильства, погрози, переслідування, доступ до зброї, спроби удушення, контроль, ревнощі, порушення приписів, насильство щодо дітей, вагітність, розрив стосунків, економічну залежність, психічний стан кривдника та його попередню поведінку. Важливо також, щоб оцінка ризику оновлювалася, адже небезпека може змінюватися після подання заяви, видання припису, розірвання стосунків або початку судового спору щодо дітей.

Наступним напрямом є спеціалізація поліції та інших фахівців. Український досвід спеціалізованих підрозділів і груп реагування має розвиватися у напрямі системної професійної підготовки. Така підготовка повинна охоплювати не лише знання законодавства, а й розуміння природи примусового контролю, впливу психологічної травми на поведінку постраждалої особи, причин її можливих суперечливих реакцій,

а також навички правильного визначення основного агресора.

Окремої уваги потребує посилення судово-захисних механізмів через супровід постраждалої особи. Обмежувальний припис є важливим інструментом захисту, але його ефективність залежить від доступності процедури, швидкості розгляду, якості доказування, виконання рішення, правової допомоги і соціального супроводу. Тому Україні потрібно оцінювати не лише кількість поданих заяв і виданих приписів, а й причини відмов, неявок, відкликання заяв, невиконання рішень і повторного насильства після застосування судового захисту.

Важливим елементом має стати розвиток спеціалізованого супроводу постраждалих осіб. У зарубіжній практиці важливу роль відіграють незалежні радники, працівники судового супроводу, представники сервісів підтримки та інші фахівці, які допомагають постраждалій особі пройти складний шлях між поліцією, судом, соціальними службами, медичними установами, притулками і програмами підтримки. Для України актуальним є створення або посилення такої функції на рівні громад, центрів соціальних служб, системи безоплатної правничої допомоги, мобільних бригад, кризових центрів і спеціалізованих громадських організацій.

Практичне значення має також реальна доступність притулків, кризових кімнат і житлових рішень. Безпечне житло є однією з ключових умов виходу з насильницьких стосунків. Якщо постраждала особа не має де жити, вона може бути змушена залишатися з кривдником або повертатися до нього. Тому запобігання домашньому насильству має бути пов’язане з місцевою соціальною політикою, фінансуванням притулків, короткострокового і довгострокового житла, підтримкою дітей, допомогою у працевлаштуванні та доступом до соціальних виплат.

Не менш важливим є розвиток програм для кривдників. В українській системі такі програми не повинні залишатися формальним додатком до законодавства. Вони мають бути методологічно обґрунтованими, доступними, контрольованими, пов’язаними з оцінкою ризику і спрямованими на реальну зміну поведінки. Важливо забезпечити підготовку фахівців, механізми направлення, контроль за проходженням програм, а також обмін інформацією між судами, поліцією, пробацією і службами підтримки постраждалих осіб.

Важливим напрямом є освітня профілактика. Україна потребує системного розвитку програм ненасильницької комунікації, гендерної рівності, розпізнавання контролю, безпечних стосунків, цифрової безпеки, згоди і звернення по допомогу. Такі програми мають бути адаптовані до віку дітей і молоді, включати роботу з педагогами, шкільними психологами, батьками і громадами. Особливо важливо, щоб вони не були формальними або моралізаторськими, а реально пояснювали різницю між конфліктом і насильством, між турботою і контролем, між любов’ю і примусом.

Українська система запобігання домашньому насильству має також враховувати потреби вразливих груп. Йдеться про внутрішньо переміщених осіб, жінок з інвалідністю, людей похилого віку, дітей, осіб у сільській місцевості, родини військовослужбовців, жителів деокупованих територій, ромські громади, мігрантів, осіб без документів або тих, хто має обмежений доступ до сервісів. Уніфікована процедура не може бути однаково ефективною для всіх. Тому потрібні мобільні сервіси, перекладачі, доступне житло, спеціалізований транспорт, медична і психологічна допомога, а також індивідуальні плани безпеки.

Особливого значення набуває міжвідомча координація. Домашнє насильство не може бути ефективно подолане зусиллями одного органу, оскільки потребує одночасного залучення поліції, судів, соціальних служб, медичних установ, закладів освіти, органів місцевого самоврядування, пробації та громадських організацій [21, с. 2–5]. Тому координація має бути не декларативною, а процедурною. Потрібні чіткі алгоритми обміну інформацією, спільної оцінки ризику, перенаправлення постраждалих осіб, реагування на повторні випадки, роботи з дітьми, контролю за кривдником, залучення медичних і освітніх закладів, взаємодії з громадськими організаціями та моніторингу ефективності. Важливо, щоб кожен суб’єкт не лише мав формальні повноваження, а й розумів своє місце у спільній системі безпеки.

Необхідною умовою ефективності такої системи є належне фінансування та моніторинг. Зарубіжний досвід показує, що навіть найбільш обґрунтовані концепції не працюють без ресурсів. Притулки, мобільні бригади, програми для кривдників, навчання поліції, супровід у судах, психологічна допомога, інформаційні кампанії і збір даних потребують стабільного фінансування. Так само потрібен моніторинг результатів: не лише кількості проведених заходів, а й їхнього впливу на безпеку постраждалих осіб і зниження повторного насильства.

Важливим є також розвиток політики, що спирається на доказові дані. Україна має системно збирати й аналізувати інформацію про повторні випадки насильства, порушення захисних приписів, рецидив, участь кривдників у відповідних програмах, доступність притулків, причини відмов від судового захисту, строки реагування, регіональні відмінності, а також потреби дітей і вразливих груп. Без таких даних державна політика ризикує залишатися неефективною та недостатньо орієнтованою на реальні потреби постраждалих осіб.

Висновки. Проведений аналіз зарубіжних концепцій запобігання домашньому насильству дає підстави стверджувати, що сучасна доктрина і практика поступово відходять від вузького розуміння домашнього насильства як окремого фізичного інциденту або приватного сімейного конфлікту. Установлено, що зарубіжні концепції запобігання домашньому насильству мають спільну превентивну спрямованість. Їх об'єднує відхід від суто каральної логіки реагування до комплексного підходу, який передбачає раннє виявлення ризиків, оцінку небезпеки, невідкладний захист постраждалих осіб, соціальний і психологічний супровід, роботу з кривдниками, освітню профілактику, спеціалізацію фахівців та міжвідомчу координацію.

Доведено, що в Україні найбільш ефективною є інтегрована модель запобігання домашньому насильству. Її зміст полягає у поєднанні кримінально-правового реагування, цивільно-правового захисту, поліцейської оцінки ризиків, судового супроводу, соціально-сервісної підтримки, освітньої профілактики, програм для кривдників, медико-психологічної допомоги, житлових рішень, урахування потреб вразливих груп та належної взаємодії між усіма суб'єктами запобігання і протидії домашньому насильству. Водночас обґрунтовано, що зарубіжний досвід не може бути використаний шляхом механічного перенесення окремих правових інститутів у національну систему.

Відповідно до вимог Закону України «Про академічну доброчесність» (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2026, № 13, ст. 35), автор засвідчує, що під час проведення дослідження, аналізу даних, підготовки, структурування та безпосереднього написання тексту цієї наукової статті інструменти штучного інтелекту (зокрема генеративні мовні моделі, автоматизовані текстові генератори тощо) не використовувалися. Усі результати, висновки та текстові матеріали є продуктом виключно самостійної творчої та наукової діяльності автора.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Barchi F., AbiNader M. A., Russell Hopkins A., Mchuchu-MacMillan T. Withdrawal From the Civil Court Protection Process by Female Survivors of Domestic Violence: A Scoping Review of the Literature. Trauma, Violence, & Abuse. 2025. OnlineFirst. DOI: 10.1177/15248380251395103.

2. Bishop C. B. The Limitations of the Legal Response to Domestic Violence in England and Wales: A Critical Analysis: PhD thesis. Exeter: University of Exeter, 2013.

3. Buxton-Namisnyk E. "And the System Fails Us All the Time": Responses to Domestic Violence Against First Nations Women in Australia and the Case for an Integrated Rights-Based Approach Founded in Self-Determination: PhD thesis. Oxford: University of Oxford, 2022.

4. Carr O. A Qualitative Study of Women's Long-Term Experience of Trauma More Than Ten Years After Exiting Domestic Abuse: PhD thesis. Maynooth: Maynooth University, 2024.

5. Davies E. Is Domestic Violence Violent Crime?: PhD thesis. Lancaster: Lancaster University, 2022. 280 p.

6. Farrelly N. Domestic Violence Prevention for Children: An Evaluation of a Primary School Based Programme: doctoral thesis. Preston: University of Central Lancashire, 2020.

7. Hughes W. J. Probation Domestic Abuse Programmes: A Study of Probation Domestic Abuse Perpetrator Programmes: Interactive Dynamics and Personal Perspectives: doctoral thesis. London: London Metropolitan University, 2019. 275 p.

8. Manickam M. Building Bridges: Domestic Violence, Culture, Religion, and the Law: PhD thesis. Adelaide: University of Adelaide, 2023.

9. Morris P. W. Jr. Dual Arrest in Intimate Partner Violence Incidents: The Influence of Police Officer, Incident, and Organizational Characteristics: doctoral dissertation. New York: The Graduate Center, The City University of New York, 2009.

10. Payne T. L. Domestic Violence Recidivism: Restorative Justice Intervention Programs for First-Time Domestic Violence Offenders: doctoral dissertation. Minneapolis: Walden University, 2017.

11. Price L. S. Feminist Frameworks: Building Theory on Violence Against Women. Halifax: Fernwood Publishing, 2005. 127 p.

12. Race, Gender, and Class in Criminology: The Intersections / ed. by M. D. Schwartz, D. Milovanovic. London; New York: Routledge, 2016. 328 p.

13. Renzetti C. M. Feminist Criminology. London; New York: Routledge, 2013. 160 p.

14. Srigley G. L. A Mixed-Methods Analysis of Police Officer Training for Intimate Partner Violence Response: doctoral dissertation. Raleigh: North Carolina State University, 2020.

15. Taylor H. Evaluating Criminal Justice Interventions in the Field of Domestic Violence: A Realist Approach: PhD thesis. Birmingham: University of Birmingham, 2014.

16. Бугайчук К. Л. Зарубіжний досвід запобігання і протидії домашньому насильству в країнах Європейського Союзу та можливості його використання в Україні. *Право і безпека*. 2025. № 2 (97). С. 124–134. DOI: https://doi.org/10.32631/pb.2025.2.10.

17. Горбунова Я. М. Право на захист від домашнього насильства. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2022. Вип. 69. С. 249–254. DOI: https://doi.org/10.24144/2307-3322.2021.69.42.

18. Грищенко А. Л. Правове регулювання охорони особи від правопорушень домашнього насильства: дис. … д-ра філософії: 081 Право. Київ, 2024. 208 с.

19. Дмитращук О. С. Зарубіжний досвід запобігання домашньому насильству. *Юридична наука*. 2020. № 1 (103). С. 284–291. DOI: https://doi.org/10.32844/2222-5374-2020-103-1.34.

20. Зінсу О. І. Міжнародно-правові стандарти та зарубіжний досвід у сфері запобігання, протидії домашньому насильству. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2021. № 1 (118). С. 31–40. DOI: https://doi.org/10.33270/01211181.31.

21. Король Н. П. Взаємодія органів публічної влади з міжнародними організаціями у сфері запобігання домашньому насильству: дис. … д-ра філософії: 281 Публічне управління та адміністрування. Київ, 2024. 237 с.

22. Митник У. М. Кримінально-правова протидія домашньому насильству в окремих країнах Європейського Союзу. *Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки.* 2019. Т. 3. С. 83–87. DOI: https://doi.org/10.18523/2617-2607.2019.3.83-87.

23. Стасюк Н. А. Кримінологічна характеристика домашнього насильства: дис. … д-ра філософії: 081 Право. Київ, 2022. 173 с.

24. Тичина Д. М. Європейська практика запобігання домашньому насильству. *Правова позиція.* 2023. №2 (39). С. 136–142. DOI: https://doi.org/10.32782/2521-6473.2023-2.27.

Дата першого надходження статті до видання: 19.07.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 17.08.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 03.11.2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)